

Акматова Ч.А.

**КОММУНИКАТИВДИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК – МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ
МЕКЕМЕНИН ПЕДАГОГДОРУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК МАДАНИЯТЫНЫН
МААНИЛҮҮ КОМПОНЕНТИ КАТАРЫНДА**

Акматова Ч.А.

**КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ
КАК ВАЖНЫЙ КОМПОНЕНТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕДАГОГОВ
ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ**

Ch.A. Akmatova

**COMMUNICATIVE COMPETENCE-AS THE MOST
IMPORTANT COMPONENT OF PEDAGOGICAL CULTURE
OF TEACHERS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS**

*Антуан де Сент Экзюпери: «Адам үчүн дүйнөдөгү эң чоң байлык – баарлашуу.
Бул бир учурда «байлык» болсо, башка учурда – кесиптик зарылдык» деп эсептеген.*

УДК: 37.011:37.018.263

Азыркы учурда мектепке чейинки билим берүү системасына олуттуу көңүл бурулууда. Заманбап илим жана практика тарбиячылардын баарлашуу компетенттүүлүгүн алдыңкы планга коёт. Андыктан мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде иштеген педагогдордун кесипкөйлүүлүк сапаттарынын бири баарлашуу компетенттүүлүгүн өнүктүрүү зарылчылыгы турат. Баарлашуу адамдарды психикалык жана жүрүм турум мүнөздөмөлөрүнүн бир бүтүн системасы катары педагогдун негизги компетенттүүлүктөрүнүн катарына кирет, башкача айтканда адамдын жашоосунда өзгөчө мааниге ээ болуу менен анын өнүп-өсүүсүнө зор таасирин тийгизет. Тарбиячынын ишинин ийгилиги балдар, кесиптештери, ата-энелер менен дайыма үзгүлтүксүз байланыш түзүү жөнөдмдүүлүктөрүнө көз каранды. Байланышты түзүүдө негизги ролду тарбиячы аткарат, себеби ал билим берүү системасынын кесиптик негизги өкүл болуп саналат. Бул макалада тарбиячы компетенттүү чөйрөдө ата-энелер менен баарлашууну, эмне үчүн баарлашуу керектигин жана ал кандай болуусу керек, негизгиси баарлашуу мазмундуу, активдүү болуусу зарыл экендиги түшүнүп билүү маселелери белгиленди.

Негизги сөздөр: педагогикалык маданият, коммуникативдик компетенттүүлүк, тарбиячы, ата-эне, компетенттүү чөйрө.

В настоящее время большое внимание уделяется в систему дошкольного образования. Современная наука и практика выставляют в передний план на компетентности общения воспитателей. Поэтому есть необходимости развивать компетентность общения педагогов в дошкольных учреждениях. Общение – как единая система психического и поведенческого характера входит на основной состав компетентности педагога, то есть имея большое

значения в жизни и в работе человека, дает толчок дальнейшего саморазвитие и самосовершенствования. Успех работы воспитателя с детьми, с родителями и сотрудниками зависит от способности непрерывного общения и взаимоотношения. В сотрудничестве основной роль играет воспитатель, потому что она является представителем профессионала в системе образования. В статье отмечено, что воспитатель, компетентный в сфере общения с родителями, понимает, почему общение нужно, и каким оно должно быть; знает, что необходимо, чтобы общение было содержательным; и, главное, действует активно.

Ключевые слова: педагогическая культура, коммуникативная, воспитатель, родители, коммуникативная среда.

Currently, much attention is paid to the system of preschool education. Modern science and practice put in the foreground on the competence of communication educators. Therefore, there is a need to develop the competence of communication of teachers in preschool institutions. Communication – as a single system of mental and behavioral character is the main part of the competence of the teacher, that is, having great importance in life and work, gives impetus to further self-development and self-improvement. The success of the educators work with children, parents and employees is overestimated by the ability of continuous communication and relationships. In cooperation, the main role is played by the teacher, because she is a professional. The article notes that the educator, competent in the field of communication with parents, understands why communication is necessary, and how it should be; knows what is necessary for communication to be meaningful; and, most importantly, acts actively.

Key words: pedagogical culture, communicative competence, educator, parents, communicative environment.

Педагогикалык баарлашууну А.А. Бодалев, А.А. Леонтьев, Н.В. Кузьмина, В.А. Кан-Калик, Я.Л. Коломинский, И.А. Зимняя ж.б. педагог-психологдордун эмгектеринде каралган. Илимий булактарда компетенттүүлүктүн төмөндөгүдөй түрлөрү көрсөтүлгөн: таанып-билүү, интеллектуалдык, маалыматтык, технологиялык, маданий, психологиялык, психоло-педагогикалык, кесиптик, жалпы маданият, коммуникативдик (баарлашуу).

В.А.Кан-Каликтин ой-жүгүртүүсү боюнча кесиптик педагогикалык баарлашуу бул педагог менен тарбиялануучунун социалдык-психологиялык өз ара аракеттенүүлөрүн багыттоочу, педагогикалык иш-аракеттин максаттарын жана маселелерин уюштурууну жана ишке ашырууну камсыз кылуучу методдорун жана ыкмалардын системасы. Педагогикалык баарлашуунун үч функциясы бар: коммуникативдик, интерактивдүүлүк жана перцептивдикт [1, 81].

Белгилүү психолог Выгосткий Л.С.: «Баарлашуу аркылуу коом бекем билимге, түшүнүүгө ал эми маанилүү проблемаларды жана маселелерди чечүү жолу менен өз аракеттенүүгө жетишкен» деп таамай айткан [2, 55].

Педагогикалык процессте да баарлашуу стили чоң мааниге ээ. Педагогикалык баарлашуу стилдери – педагогдун жекече өгөчөлүктөрү, компоненттүүлүгү, коммуникативдик маданияты, эмоционалдык адептүүлүгү, чыгармачылык мамилесине, биилмине жана тарбиясына байланыштуу болот. Педагог В.А.Кан-Калик төмөндөгүдөй типтүү педагогикалык баарлашуу стилдерин сунуштайт:

1. Кызыгып бирге аракеттенүүнүн негизинде пайда болгон баарлашуу – бирге иштөө, ынтымактык, кызматташтык, бирге жаратуу, чыгармачылык, бирге берилип иштөө дегенди билдирет.

2. Достук мамиледе жакын баарлашуу – инсанга багытталган кызыгуу, баланын кызыкчылыгын жана жүрүм-турум себебин эске алуу, ачык, уялбай, кысылбай өзүн жакшы сезүү, оюн так айтууга үйрөнүү.

3. Аралык баарлашуу – педагог менен тарбиялануучунун ортосундагы аралыктын болушу, балдарга жылуу мамиле кылуу, колдоо, жардамдашуу жөндөмүн өстүрүү [2, 58].

Бүгүнкү билим берүү системасында тарбиячы менен балдардын жана ата-энелердин байланышы оорчундуу көйгөйлөрдүн бири болуп саналат. Тарбиячынын ишинин ийгилиги балдар, кесиптештери,

ата-энелер менен дайыма үзгүлтүксүз байланыш түзүү жөндөмдүүлүктөрүнө көз каранды. Байланышты түзүүдө негизги ролду тарбиячы аткарат, себеби ал билим берүү системасынын кесиптик өкүлү болуп саналат. Педагогикалык тажрыйбада баарлашуу кесиптик ийгиликте абдан маанилүү фактор катары эсептелинет. Анткени кээ бир педагогдор ата-энелер, кесиптештер жана балдар менен сүйлөшүүдө баарлашуу маданиятына маани беришпейт. Мисалы, үнүнүн тонун бийик чыгаруу, жогорулатуу, балдардын даттануу, ата-энелерди күнөөлөө ушул сыяктуулар.

М.М. Силанов: «Балдар бакчасындагы балдардын сылык-сыпаа пикир алышуусу – бул тарбиячылардын коммуникативдик компетенттүүлүгү» деп белгилеген. Илимпоздор А.С.Белкин, В.В. Нестеров мындай дейт: «Компетенция – педагогикалык жагынан – кесиптик милдетти, билим берүү мейкиндигиндеги натыйжалуу иши үчүн зарыл болгон шарттарды түзүү» [3, 57].

Педагогдун эффективдүү кесиптик иш-аракетинин негизи болуп ийгиликтүү педагогикалык баарлашуу болуп эсептелет. Баланын социалдашуусунда, инсандык өнүгүүсүндө негизги ролду тарбиячылар тарбиялануучулар менен педагогикалык максатта баарлашуу болот. Педагогикалык баарлашуу бул кандайдыр бир педагогикалык функциялары бар, жагымдуу психологиялык климатты түзүүгө, окуу иш-аракетин жана андагы мамилелешүүлөрдү оптималдаштырууга багытталган педагогдун кесиптик милдети.

Ошондуктан баарлашууну үйрөнүү педагогдор үчүн абдан зарыл. Менин жеке көз карашымда бул маселени мекеменин педагогикалык кеңешинде жана усулдук бирикмелердин жыйынында каралып, талкууланып өзгөчө маани берилиши керек деп эсептейм. Ал үчүн негизги ролду билим берүү мекемелери ойноп, ар түрдүү ыкмаларды колдонуу, тегерек стол, семинар, конференцияларды уюштуруу менен мектепке чейинки педагогдордун баарлашуу компетенттүүлүгүн өнүктүрүүгө болот.

Тарбиячы – ата мекемелери менен үй-бүлөнү байланыштыруучу негизги көпүрө. Ата-энелер менен байланышуу өзгөчө мааниге ээ, себеби өз ара түшүнбөстүк, – эне – азыркы учурда мектепке чейинки билим берүү түрдүүчө пикирлер тарбиячы менен ата-энелердин арасында ишенбөөчүлүктү пайда кылат. Педагог менен ата-эненин баарлашуусу төмөндөгүчө

мөнөздөргө ээ болот: психоло-педагогикалык даярдыгы; тарбиячынын маданий байланышы; жеке психологиялык даярдыгы. Тарбиячылардын бул айтылган педагогикалык баарлашуусунун бири эле жок болсо, анда ата-энелер менен баарлашуу натыйжасыз болуп ал тургай дидактикалык байланышты аныктоого да мүмкүн эмес. Заманбап тарбиячы ушул сапаттардан куралданышы керек. Бирок көпчүлүгүнүн баарлашуу маданиятынын деңгээли төмөн экенин изилдөөлөрдөн көрүүгө болот.

Начар баарлашуу көндүмдөрүнө ээ болгон тарбиячы тез эле кыжырданат, чарчайт жана өз ишине канааттанбайт. Жекече психологиялык байланыш жетишээрлик деңгээлде баарлашуу технологиясына ээ болот. Тарбиячы ата-энелер менен байланышууну үйрөнүүсү зарыл. Мисалы, Т.Гордон тарабынан иштелип чыккан «Мен билдирүүчү» же «Мен маалыматчы» техникасы абдан натыйжалуу жардам берет [4, 34].

Педагог канчалык тажрыйбалуу болбосун баари бир баарлашууда көптөгөн кыйынчылыктар кездешет: бул ата-эненин балдар бакчаларынын эрежелерин толук түшүнбөстүктөрү, үй-бүлөдөгү же балдар бакчасындагы талаптардын бузулушу жана алардын аткарылбоосу, ал талаптарга баш ийбегендиктери, жаш ата-энелер, аз камсыз болгон үй-бүлөлөр, толук эмес үй-бүлөлөр менен мамиле түзүү да өтө татаал. Ата-энелердин тарбиячыларга болгон терс көз караш, пикирлери балдарды өнөктөш болуп тарбиялоодо терс таасирин тийгизбей койбойт.

Мындай кыйынчылыктарды жоюуда психологдун ролу чоң. Педагог психолог менен баарлашуунун негизинде көптөгөн кошумча маалыматтарды алат. Психолог байкоонун, интервьюнун, сурамжылоонун негизинде педагогдун өгөчөлүктөрүн аныктаса, консультативдик, психотерапевдик уюштурууда, өткөзүүдө жеңилдиктерге ээ болот. Мындай иш-аракеттин негизинде, педагогдордун коммуникативдик жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүдө психологиялык-педагогикалык программаларын иштеп чыгуу зарыл. Мектепке чейинки билим берүү мекемесинин психологунун негизги милдети – педагогдордун ата-энелер менен баарлашууда белгилүү бир иш жөндөмдүүлүк көндүмдөрүн иштеп чыгуу, иштиктүү пикир алмашуу жана жүрүм-турумуна көз салуу. Бул жагынан караганда окутуунун натыйжалуу формасы бир гана лекция же теориялык маалыматтар менен гана чектелбестен, окутуу процессине катышкан ар

бир тарбиячы ата-эне менен баарлашууда өзүнүн жаңыча билгичтиктерин колдонуусу үчүн тренингдерди, семинарларды уюштуруусу, катышуусу зарыл жана практикалык колдонуу ыкмаларын да көргөнү оң. Албетте тренингдер, семинарлар бардык эле педагогикалык кырдаалдарда жардам бере бербейт, бирок тарбиячынын одоно ката кетириүүсүн алдын алат жана жоёт.

Негизинен баарлашуу тарбиячылардын жеке сапаттарына көз каранды болсо да, практикада тарбиячылар ар кандай жалпы катчылыктарды же мүчүлүштүктөрдү кетиришет: баарлашуу ыкмаларын билбөөсү; ата-энелер менен мамиледе болуусу; ата-эненин сөзүнө жана кыймылына карата тарбиячынын эмоционалдык жооп берүүсү жана реакциясы; агрессия, өзүмчүлдүк сапаттары; кайдыгерлик ж.б.

Мектепке чейинки мекеменин педагогдору үчүн уюштурулган түрдүү тренингдердин жана семинарлардын натыйжалуулугу:

- байланыш тоскоолдуктардын алдын алуу;
- өзүн-өзү башкаруу;
- өзүн-өзү сыйлоо;
- жүрүм-турумун оңдоо;
- жоопкерчилик;
- сылыктык ж.б.
- Педагогдордун ата-энелер менен баарлашууну түзүүдөгү негизги натыйжалуу факторлор:
- үй-бүлөнүн бийлигин жогорулатуу;
- ата-энелердин кызыкчылыктарын эске алуу;
- ата-энелер менен иштөөнүн ыкмалары;
- балага жана ата-энеге оң көз карашта болуу;
- баланын көйгөйлөрүн чечүүдө тарбиячынын ролу;
- ата-энелер менен биргеликте чогуу иш алып баруу;
- бала бакчага болгон ишенимди арттыруу.

Жогорудагы факторлор тарбиячынын ата-энелер жана балдар менен баарлашуудагы тарбиячынын кесиптик компетенттүүлүгүн көрсөтөт. Ата-энелер балдар менен баарлашууда компетенттүүлүгү жогору болгон тарбиячынын портретин түзөлү:

- ата-энелер менен байланышууда өзүн-өзү өркүндөтүү;
- балдарды тарбиялоода ата-эне негизги ролдо, ал эми тарбиячы жардамчы;

- тарбиячы балдарды тарбиялоодо жардам берүү үчүн ата-эне менен активдүү ишмердүүлүктө болуусу;
- ата-энелер менен байланышты күчөтүү жана жогорулатуу;
- ата-энелер менен байланышууда тактык, сылыктык жана сабырдуулук сапаттарга ээ болуусу;
- ата-энелер менен байланышууда алардын кызыкчылыктарын эске алуу;
- баарлашууну пландаштыруу;
- жакшы сүйлөй билүү.

Заманбап педагогика педагогдун кесиптик сапаттарын жогорулатуу талаптарын коёт. Андыктан педагог баарлашуу компетенттүүлүгүнүн эң жогорку деңгээлине ээ болуусу үчүн: балдарды тарбиялоодо жана окутууда өзүн башкара билүү, баарлашуу жана байланыш технологияларын колдоно билүү, өз ара түшүнүүгө өбөлгө түзө билүү жөндөмдөрүнө ээ болушу абзел. Тарбиячынын мындай баарлашуу компетенттүүлүгүнөн жагымдуу моралдык-психоло-

гиялык жагдай, баарлашуунун гумандуулугу жана эркиндиги, байланыш түзүүнү, көйгөйлөрдү чечүүдөгү эффективдүү натыйжаларды көрүүгө болот.

Тарбиячынын баарлашуу компетенттүүлүгүн өнүктүрүү менен билим берүү сапатын жогорулатууга болот. Натыйжада тарбиячы ата-энелер менен баарлашуу компетенттүүлүгүнө ээ болот, ал эми ата-энелер баарлашуу маанилүү экендигин түшүнүшөт, билишет жана өздөрү да активдүү аракетте болушат.

Адабияттар:

1. Андреева Г.М. Социалдык психология. Которгон М.С. Мурзаев. - Ош, 2003. - 81-бет.
2. Абдыкеримова М.А., Токсомбаева Э.Т., Кадырбекова Р.Т. Жалпы педагогика. - Бишкек – 2013. - 55-б.
3. Гордон Т. Тренинг эффективного родителя. - М., 2013.
4. Карелина Е.В. Формирование коммуникативной компетентности воспитателей//Управление №5, ТЦ «Сфера». - 2014.

Рецензент: к.пед.н, доцент Миңбаева К.Б.